

პოლიტიკა —

დასაწყისი “ილორი” №171-198

თურქეთის ტერიტორიაზე მდგარე ლაზ-თა ტომების შესახებ აკად. ნიკო მარი წერს: „კონსტანტინეპოლიში ლაზებს უწოდებენ თურქეთის შავი ზღვის სანაპიროს ყველა მცხოვრებს, სამსუნელებს და სინო-აელებსაც კი... ხოლო არსრუმელები ლაზებს უწოდებნენ – ერთი მხრივ – გიუმიშანელებს, ხოლო მეორე მხრივ სანაპიროს ყველა მცხოვრებს“.

ხური ქულტურა ერთიანი, ურდვევი, ჯაჭვის-ქური განვითარების წარმოდგენას იძლევა. ამასთან, ქველი წელთაღრიცხვით VIII-VII საუკუნეების მიეკვების, ჭურჭლის და მამზადებელ სახელოსნოში მიმდინარე პროცესი პრატტიკულად იდგნტურია ცნობილი ეგვიპტოლოგის ლუკას მიერ ეგვიპტურ კულტურულ ცენტრებში აღმოჩენილი პროცესისა. (დავით ლომიტაშვილი, ციხე-გოლია-არქეოპლანისი - ნოქალაქვევის ეამი და უფალი! გახ. „ახალი ერა“, 2001, 20 აპრილი, სემოდ აღნიშნული მასალები აღემული მაქვს დ. ლომიტაშვილის სტატიიდან.)

ვახუშტი ბაგრატიონი წერს: „— და აწ სენაქს ზეით, უნაგირას ძირში არს ნოქა-ლაპევი, ციხე-გოჯად წოდებული. ეს ადაშენა პირველი მეფის – ფარნაგაზის უაშს ქუჯიმ. ქალაქი და ციხე შემუსრა ყრუებ, არამედ იყო კუალად ქალაქი და შემდგომად მოოხრდა — აწ არს ციხე კუალად და სასახლე დადანინისა“. ციხე-გოჯი ქუჯიმ აღაშენაო, წერს ბატონიშვილი ვახუშტი, რაც მთლად სწორი არ უნდა იყოს, რად-

გან, როგორც ჩანს, ქალაქი აღნიშვნულზე
დიდი ხნით აღდრე არსებულა.
გვინდა აღვნიშნოთ, ძველ ქართულ, ბერ-
ძნულ, რომაულ ქრისტიანულ მრავალი ცნო-
ბაა შემონახული ლაზებზე (ჭანებზე) –
კოლხებზე, ძველი ბერძენი ისტორიების
ქსენოფონტი ბერძო საყურადღებო ცნო-

ბოგონტე (ი). ძოგონებები სოკოაცე ხე...

გვ. 10-12.)

როგორცაც ათენის სასამართლო იხი-
ლავდო საკითხს, სოკრატეს მეგობარს პერ-

ქებს გვაწვდის ამ ხალხებზე.
ქსენოფონტის (ქსენოფონტექს) უმთავრესი
ფილოსოფიური ანუ „სოკრატული“
თხზულებაა „მოგონებები სოკრატებები“.
მასში გადმოცემულია ქსენოფონტის ფი-
ლოსოფიური და პოლიტიკური შესხდუ-
ლებანი, მისი სახელმწიფო გერმანიკი პორგ-
რამა. მაგრამ შრომის ძირითადი მიზანი
არის სოკრატეს დაცვა ბრალდებისაგან,
რომელიც მას წაუჟენს და რომლის სა-
ფუძველზეც სიკვდილით დასჯა გადაუწ-
ყიობეს. აგრორი მკითხველს უმტკიცებს,
რომ ფილოსოფობის სოკრატე პატიოსანი,
წესიერი მოქალაქე იყო.

ქსენოფონტი ჰეროდოტესა (484-425) და ოუკიდიდესთან (დაახ. 471-396) ერთად ელინური პერიოდის საისტორიო პროზის დიდოსტატთა იდეალურ სამუშავში შედის. ავტორები მას მისაბაძ მწერლად თვლიდნენ და „ანტიკურ ფუტკარს“ უწოდებდნენ.

რად უარესი ცხოვრების თრევას.
სოკრატე ამბობს: რატომ არ გაოცებს
ის რომ ყოვლთ სხვა საჭიში თოვლისაზე.

សាខាអាស់នឹងបានក្រោមគ្រប់គ្រងដែលត្រូវបានរាយការណ៍ដោយសាខាអាស់

ଦୀ ଏବା ମାର୍ଗେ ତାନାକ୍ଷିଟରିବ୍‌ଦୀଟ କାର୍ଯ୍ୟଙ୍କଳଣ-
ଦ୍ୱୀରୁ, ଏବାମଧ୍ୟ ମେଘ ପାର୍ଶ୍ଵିକ୍‌ସାବୁ ମଧ୍ୟାନ୍ତର, ମେଘ କା,
ମଧ୍ୟିକେ ଚାଲିବାର ରୂପ ଖର୍ବିକ୍‌ରୂପରେ କାର୍ଯ୍ୟଙ୍କଳଣ-
ଦ୍ୱୀରୁ କାର୍ଯ୍ୟଙ୍କଳଣ କାର୍ଯ୍ୟଙ୍କଳଣ କାର୍ଯ୍ୟଙ୍କଳଣ କାର୍ଯ୍ୟଙ୍କଳଣ

ბარებიდა კარგად გამაგრებული ქალაქი
იდესა, რომელსაც აღრე „ფრიქსეს ძა-
ლაქს“ (ც.ი. კოლხეთის ქალაქს) უწოდებ-
დნენ. კოლხეთი განოქმული იყო უძველე-
სი სიმღერებით.

სამეცნიერო დოკუმენტი, როგორც აღინიშნა, დღემდე შემორჩენილია „**ქინი ანთარისი**“ რიტუალები. (იხ. ა. **თოფურია**, შუმერული-ძველმცირეაზიული რელიგიური კულტები სამეცნიერო – ხეთური დათაქბა „ანთარი“ და მეგრული „**ქინი ანთარი**“, ჟურნ. „აია“, 1998, №1). ისიც ცნობილია, რომ ივ. ჯავახიშვილი თვლის: კარდუხი „ერთერთი მეგრულ-ჭანური ტომის სახელია“ და ეს ტომები, როგორც ითქვა, ომს სიმღერა-ცეკვით იწყებდნენ და გამარჯვებასაც ცეკვით აგიორგვინებდნენ.

თხევამის, ლაზურ კულტურაზე ზრუნვა
არასწორი მიმართულებით მიმდინარეობს
და, თუ ასე გაგრძელდა, შეიძლება ლაზუ-
რი სამყარო ერთიანი ტრადიციული კოლ-
ექტი კულტურისაგან განცალკევებით წარ-
მოჩინდეს. ამ საფრთხის თვითიდან ასაცი-
ლებლად კოლექტი კულტურის საერთა-
შორისო ცენტრმა 2003 წლის 22 ივნისს
თბილისის ოპერისა და ბათუმის სახელ-
მწიფო თეატრში სახითმო შეხვედრა მო-
აწყო თურქეთიდან ჩამოსული ლაზების
სააგრივოცმულოდ, რომელმაც ჩვენი წი-
ნაარების ძევლი ქართული პანგებით და-
მუხტეული კონცერტი ჩატარეს. კულტინა-
ციური წერტილი იყო ლაზური ლექსები
და მეგრული სიმღერა „ასე ჩინგურა“.
„შევ ათი წელია – აბბოძენ სტუმრები –
უცდილობთ შევქმნათ ლაზური წერტილო-
ბითი ძულტურა. მართალია, შევძლით
ქართველებად თავის გადაჩქრენა, მაგრამ
თუ გეგმაზომიერად არ ვიზუნებთ, შესაძ-
ლოა ლაზური კულტურა გაქრობის სა-
შიშროების წინაშე დადგენ. „ (გამ. „კვი-
რის პალიტრა“, 2003, 28 ივნისი – 3 აგვის-
ტო) ქართველმა საზოგადოებრიობამ თა-
ვისი სიტყვა უნდა თქვას, ყურადღება უნ-
დო მას საკუთრივ, ასე საკუთრივ.

და შიაქციოს ამ საქმეს.
თურქეთში მცხოვრებ ლაზებთან კულტურული და სხვა ურთიერთობის განმტკიცების საქმეში დიდ მუშაობას წევა კოლხების კულტურის საერთაშორისო ცენტრი, რომელსაც ხელმძღვანელობს გიორგი ანდრიაძე.

როგორც ითქვა, ლაზების შესახებ დრმაშინაარსიან წერილებს აქვთნებს გაზეოთ „კიორის პალიტრა“, რომელმაც 2005 წელს გამოიკვეყნა საახალწლო მილოცვა ლაზეთიდან, რომელიც ქართველ ხალხს სტამბულიდან გამოუვაჩავნია მასწავლებელობა და მწერალმა ალი ისან აქსამაზმა. (ებალომიძე, საახალწლო მილოცვა ლაზეთიდან, გახ. „კიორის პალიტრა“, 2005, 10-16

ଦୟାରେ ଏହାକିମ ପାତ୍ର, ୨୦୦୩, ୧୦-୧୫
ବିନ୍ଦୁରୀରେ, №୨.)

კლიმენტი შელია,
პროფესორი, მეცნიერების
დამსახურებული მოღვაწე.
(აკადემიუმი, შემზღვე, ნომინატივი)

